

2. DISPUTATIO JURIDICA

De
NUPTIIS,

Quam

D. O. M. A.

Magnifico, Nobilissimo & Amplissimo Jcto-
rum ordine approbante

PRÆSIDE

Viro Excellentissimo & Consultissimo

Do. DANIELE IMLIN V. J. D. HEIL-
bronnense, Pæcept. fautore & promot.
suo magno.

Publicè ventilandam proponit in almâ Salana

JACOBUS BEZA à patre cognom. Friedrich Wers-
ninger. Saxo.

In consueto Jctorum Collegio.

Ad diem 28. Martii.

J E N Æ
Typis VIDUÆ WEIDNERIANÆ.

ANNO ∞ 100. XXIX.

AD ILLUSTRIS

*Magnifico, Nobilissimo, Strenuo &
Amplissimo*

Dn. FRIDERICO ab **UDER**, Generosissimi Co-
mitis ac Dn. Dn. **WOLFF GEORGI**, Comitis Stolbergenf.
Werningerod. & Honstein &c. Domini mei Clementissimi, à
consiliis intimis, patrone, promotori & fautori suo
submisse colendo, suscipiendo.

VI ET

Magnifico Amplissimo & Consultissimo

Dn. ASCANIO Lutterode/Consuli Liberae Imperia-
lis civitatis, quæ est Magdeburgum meritissimo, Domino pro-
piori sobrino, Meccenati, evergetæ & promotori
suo parentis loco æviternum venerando
& amando.

NEC NON

Magnifico, Amplissimo & Consultissimo

Dn. FRIDERICO DAUTH. J. V. D. *itidem.*
Consuli Magdeburgensium longe dignissimo, Domino affini
suo patrone, fautori & promotori omni obsequii
& honoris cultu demerendo.

basce studii sui primitias

Humillime & officiosè dicar

A. & R.

DE NUPTIIS.

Thesis I.

Nuptiarum materiz dignitas, & summa ex ea ad genus humanum redundans utilitas, non modo apparet ex divina Jehovah institutione, *Gen. 2, 18.* sed etiam inde plus satis elucescit, quod sic est honestum matrimonium, ut humano generi videatur immortalitatem artificiosè introducere, dum filiorum in eo procreatione, renovata genera manent, ut verbis utar Divi Imp. Justini. *in pr. Nov. 21.* Et diuturnitatis memoria in ævum relinquitur *l. liberorum 220. in fi. d. V. S. Borcbb. de grad. pag. mibi utz.* Adeoq; non solum per illud Deo colligitur Ecclesia. *Ezech. 16, 20. & 23, 37.* Verum etiam exoptata illa universæ Reip. consocietas, hujus subsidio facta tecta conservatur, quâ convulsâ, non magis mundus commode regi & gubernari potest, quam sine sole illustrari: Ex quibus & similibus causis non potest non summe esse necessaria hujus materiz exacta cognitio, & penitior contemplatio.

2. Paucis itaq; eam pro ingenii mei tenuitate in præsentiarum adumbraturus, antequam ad ipsam materiz tractationem accedam, primo omnium in ipso quasi vestibulo hujus tentaminis, notabo ipsius vocis tum, homonymiam tum, Synonymiam, simulq; notationes seu etymologias synonymorum adjiciam: Hononymiam Nuptiarum quod attinet, constat vocabulum nuptiarum in jure sumi diversimode: 1. Quidem pro solennitate & festivitate convivii & nuptialium dierum. *l. Sancimus 24. c. d. Nupt. c. nostrates 3. & c. femine 7. 30. q. 5.* Quorum olim tres fuerunt: Primus dictus fuit *πρόαυλια* seu desponsalia: alter *ἀπαύλια*, hoc est, decubatio: Terti-

A 2 tius

tius *trādūta* quasi nuptiarum appendix. *Gotofr. ad Rubr. C de Spons. 2.* Pro matrimonio consummato per concubitus secutum. *pr. instit. de pat. pot. & in communi usu loquendi:* Quibus 3. addunt *Schneid. Inst. de Nupt. Licet. n. 1. & Mans. Inst. hic post Panorm. & Canon. commun. quo vocem nuptiarum sumunt.* pro sponsalibus (ut vocant) de presenti: Et hoc Jur. Can. quidem est indubium, quo Canonista sponsalia de presenti nuptias esse tradunt, jure autem civili hic modus plane est incognitus, cum *l. Nuptias 30. de R. i.* quam huc afferre solent, non loquatur de consensu sponsalicio, sed nuptiali *l. 15. ff. de Cond. & dem. Borch. de grad. pag. mibi 83. de quo pluribus infr. th. 18. & 28.* Rectius ergo jure civili sumitur pro perfecto matrimonio, licet copula non consummato, ut in aegrotō ducentem concubinam suam in uxorem patet.

3. Sic etiam varia sunt synonyma Nuptiarum, (quas ab obnubendo pleriq; dictas volunt, eo, quod novæ nuptæ tam pudoris & verecundiæ causa, quam in signum subjectionis & obsequii velata & obnupta incedere solebant facie. *c. femine 7. & 8. 30. q. 5.* Quamvis *Cypr. de Matrim. c. 1. §. 1. n. 1. & c. 5. §. 32.* earum denominationem ex hebræo deducere malit) modo enim vocantur matrimonium *pr. Inst. de I. N. G. & c. pr. Inst. de patr. pot. l. unic. C. si rect. provinc. l. 6. 7. 8. 9. 12. & c. C. de Nupt.* Ex eo, quod mulier nuptias contrahens propemodum speretur mater fore. *Borch. Inst. hic n. 3.* Siquidem animo & voto liberorum procreandorum matrimonia contrahuntur. *l. liberorum 22. §. ult. ff. de V. S.* Vel quod matrimonium sit velut mater omnium, quia omnes ex conjunctione illa matris & sceminæ ortum trahimus *Beusl. de matr. c. 1.* Modo conjugium, *l. 12. C. de Nupt.* Quia ita vir & uxor conjunguntur ut quâ animo quâ corpore in unum quasi coalescant, unde ritu veteri ad Jugamentum junonis Romæ nubentes vinculis juncti fuerunt, in omen futuræ concordiæ. *Rosin. Antiq. Rom. lib. 2 cap. 6. pag. mibi 53. lit. F.* Modo consortium *l. 22. C. de Nupt.* quod conjuges ejusdem sortis & conditionis reputari debeant *l. si cum dotam. 22. §. si maritus 7. ff. sol. matr.* Modo connubium *l. 2. C. Ne fidejuss. vel mand. dot. dent.* Præterea varias apud varios scriptores conjugium, for-

15
fortitur appellationes: sic pedicas nuptiales illud vocat *Apull.*
lib. 7. Aur. Asin. vinculum conjugale. *Virgil. & alii, de rucor* seu
vinculum simpliciter *Plutarc. & Bi πὰδ ἀγῶν?* capistrum, qui-
dam *Satyricus* in vers.

Siu tamaris, alijam porrigis ora capistro:

Et alii aliter passim autores.

4. Ea verò quam manibus versamur materia, latissime
patet, ita ut ipsè fateatur *Imper. Justin. in pr. Nov. 22.* Cum alia
omnia, quæ sancita ab ipso sint; non omnibus competant, nec
hominibus, nec rebus, nec temporibus, studium nuptiarum to-
tius esse humanæ sobolis: Eaq; de causa nec hodiernum satis
explicitam eam esse, post alios testis est *Cypr. de spons. in pres. §.*
1. n. 6. Nec profecto plures aliunde, quam ex conjugii & tute-
larum administratione inter vivos existere controversias, tra-
dit *Wesemb. in. ff. de spons. spons. n. 1.* Et hujus obtutu se usq;
& usq; subterfugisse hujus materiæ tractationem; ob summas
videl. difficultates & perplexitates infinitas, quas in ea sibi & a-
liis extricandas fore sentisceret, ait *D. Luther. in tom. Jen. 2.*
pag. 150. Quare hic summa tantum rerum capita, in ea, quanta
feri potest brevitate, hac vice breviter libabo, sic ut despiciam
primo, quæ faciant ad matrimonium constituendum, deinde
quæ ad idem rursus dissolvendum requirantur: Et quidem il-
lud attendendo, quæ tam constituendum antecedant, tum ad
idem concurrant, qui deniq; contracti matrimonii effectus
sint: cum non protius ubi prior de matrimonio sermo placet,
matrimonium sit, aut ad illud perveniatur, sed sint quæ illud
antecedunt, sint quæ sequuntur, sint denique quæ utrovis mo-
do sese habent accurate monente *Vult. Jurisp. Rom. lib. 1. c. 18.*
n. 1. Cujac. in. C. de Sponsal.

Antecedunt autem Nuptias Sponsalia, eaq; ita necessa-
riò, ut sine illis ritè matrimonium contrahi nequeat. *Cypr. de*
Spons. c. 1. §. 3. n. 1. Siquidem consensu matrimonium contra-
hitur, de quo sane contrahentibus constare non potest, nisi in-
ter eos de illo peculiariter fuerit actum & conventum, seu nisi
consensus ille de futuris nuptiis contrahendis, invicem ab ipsis
fuerit repromissus, quæ repromissio vocatur sponsalia: Cum.

revera nihil aliud sint sponsalia, quam mutua repromissio (ut
rectius ab *Hottom. in Comm. jur. legi putat Wesenb. in π. de spons.*
liceat & eorum, qui mentio & repromissio legunt, sententia pro-
bari posse videatur. *Cujac. in π. C. de spons.)* futurarum nuptia-
rum *l. 1. ff. de spons. c. nostrates. 3. 30. quest. 5.* Seu ut aliquanto
latius videntur posse describi cum *Cypr. de Spons. c. 2. §. 2. n. 3.*
stipulationes vel pactiones; de nuptiis contrahendis, viri &
mulieris, qui jure conjungi possunt, eorumque quorum in po-
testate sunt consensu atq; autoritate rite facta. Et ut sit ma-
trimonium bina requiruntur fœdera, sponsalicia scilicet & nuptia-
lia *d. c. nostrates 30. quest. 5.* Hinc pulcre tradit *Beza de divor.*
pag. mibi 3. tanti momenti obligationem distinctis gradibus
perfici debere, ut intermedio inter sponsalia & nuptias tempo-
re, impedimenta despicerentur, nec parum honestè mox à mē-
tione nuptiarum; effreni impetu conjuges prorumperent.
Trent. vol. 2. disp. 6. rb. 1. lit. A. Et hoc in Ecclesia Christiana,
N. T. perpetuo usitatum fuisse, ut scilicet nuptiis sponsalia præ-
mitterentur, ex singulorum seculorum historia, ordine confir-
mari posse, confirmat *A. n. Rever. Excell. & Clariss. Dn. D. Jo-*
han Gerhardt, Præceptor, Patronus & Dominus affinis meus
perpetim filiali obsequio demerendus in loc. Theol. de Conjug.
rb. 157. Unde apparet, sponsalia vere fieri tantum propter nu-
ptias subsequendas. *Vult. jur. R. 1. c. 18. n. 9.* Ideoq; nuptiarum
spes dicuntur *l. si puella. 6. ff. de spons.* Et spes matrimonii. *l. 13.*
§. div. ff. ad l. jul. de adult. nec nisi inter eos recte & efficaciter fieri
possunt, inter quos & nuptiæ consistunt, ubi autem nuptiæ in-
terdictæ sunt, ibi nec sponsalibus, quæ ad nuptias aditum pa-
refaciunt, locus est c. cum quid. 39. de R. 1. in 6. Wesenb. in π. de
spons. n. 4. nam ea, quæ duci potest rectè demum despondetur.
l. si quis 60. §. quamvis. 5. ff. d. R. N. l. tutor. 15. ff. de Spons. pau-
cis tamen casibus exceptis, ut est in impubere. l. Sponsalibus 14.
ff. de Spons. c. literas 4. Ex. de despo. imp. Muliere intra an-
num luctus l. soler 10. cum seq. ff. de his q. not. infam. l. 2. C. de
sec. Nupt. Præfide, qui provinciæ præest. l. 38. ff. de R. N. tot.
tit. C. si rect. provin. & c. quibus sponsalia permittuntur, licet
ma-

matrimonium non æque. *Sichard. ad Rubr. C. de Spons. & arrh. Spons. n. 16.*

6. Ad sponsalia autem contrahenda duo principaliter concurrunt requisita necessaria: Personæ scilicet habitas & legitimus ea celebrandi modus, quæ duo etiam in nuptiis contrahendis potissimum spectanda sunt, unde ea materiam & formam matrimonii vocat *Beza. de divori. pag. 95.* ita ut cætera ad hæc sint quasi *συνεχόμενα*, ideoque quæ hic sequuntur, sponsalibus & nuptiis intelliguntur communia. *Fult. jur. R. t. c. 18. n. 7. Hackelm. ill. quest. disp. 14. th. 2. A. Personæ autem de jure habiles præsumuntur omnes, nisi in specie aliqua lege expresse reperiantur prohibita, cum prohibitorium sit edictum de contrahendo matrimonio. c. cum apud sedem. 23. Ex. de spons. arg. l. 1. ff. de testib.* Prohibentur autem potissimum aliqui contrahere matrimonium ob rationem naturalem, qua intuitu necessitudinis seu conjunctionis sanguinis contrahere nequeunt adscendentes & descendentes in linea recta in infinitum, ita ut si Adam adhuc viveret, non posset aliquam in uxorem ducere *Johan. Andr. super arbor. Consanguinitat. & affinit. pag. 33. Maufer. Inst. h. t. pag. mibi. 344. & Dd. conniter.* In transversali verò linea illæ, quæ sibi parentum & liberorum invicem loco sunt *S. Ergo non omnes Inst. h. t. l. Sororis. 39. l. per adoptionem. 17. §. 2. l. Nuptie. 23. l. jure gentium. 68. de R. N. l. Nemini. 17. C. de N.* Quæ autem ad invicem respectum parentum & liberorum non sustinent, de jure civili prohibentur ad quartum usque gradum exclusive. *S. duorum Inst. h. t. l. 3. & l. non solum. 67. §. 1. de R. N. l. celebrandis. 19. C. de Nupt. l. 2. C. de Instit. & subst. Wesenbec. in n. de R. N. n. 4.* Affinitatis itidem intuitu prohibentur adscendentes & descendentes, qui parentum & filiorum respectum ad invicem habent simpliciter, cæteri verò admittuntur. *l. Uxorem. 15. de R. N. l. Non facile. 4. §. nomina. 4. & §. hos itaque. 7. ff. de grad. & affinit.* Exceptis fratre conjugis & sorore uxoris *l. fratris. 5. & l. fin. C. de Inc. & Inutilitat. Nupt. Borchhold. de grad. pag. mibi. 110. Beust. de mat. cap. 51.* Seu juxta alios, ratione affini-

affinitatis eodem gradu prohibentur affines, quo consanguinei *Mauscr. Inst. b. 1. pag. 358.* Cum sit affinitas consanguinitatis in hoc quasi quoddam simulachrum. *Beza de divor. pag. mibi 45.* Hic acriter disceptatur in Dd. de gloris filia, in qua controversia, hujus discrepantiæ fundamentum subsistere videtur, de quâ fortean in *συζυγία*. Pleriq; hi gradus jure civili prohibiti, coincidunt cum prohibitione graduum jure divino facta. *Lev. 18. & 20.* Ideoq; merito observantur, nec tantopere curandum quicquid de ulteriori graduum prohibitione & aliorundem supputatione afferunt Pontifices in *c. ad sedem. 35. q. 5. & c. Non debet 3. Ex. de Consang. & affin.* cum tutius ambulemus cum jure divino, eiq; hoc in passu consonis legibus civilibus, contra quæ dispensandi facultas Pontifici minime concedenda. *Georg. Major. de arbor. Cons. & affin. pag. mibi. 45. Beus. de Matr. c. 56.* Licet supputatio graduum canonica usu hodie frequentetur. *Treub. vol. 2. disp. 6. th. 2. lit. F.* Quâ tamen juris civilis graduum computationem longe esse meliorem & rectiorem probat *Beza de divor. pag. mibi 20. & seqq.*

7. Sic à lege ob rationem naturalem quidam prohibentur copulari matrimonio, propter impedimentum defectus cujusdam tam animi quam corporis: Animi quidem, propter carentiam causa matrimonium constituentis, videl. consensus, qui penes quos præsto non est, ab iis nec matrimonium contrahi potest, cujusmodi sunt infantes *l. in sponsalibus 14. ff. de spons. rot. tit. Ex. de despons. impub. c. 1. 30. quest. 2.* Furiosi: *l. furor. 8. ff. de sponsal.* ut quorum nullus est consensus nulla voluntas *l. furiosi 40. de R. I. l. 2. c. de contr. empt.* Quibus addi possunt Ebrii ad mentis alienationem usq; cum iis consensus abesse intelligatur, in tali ebrietate, ubi nec manus nec pes officium facit. *c. unusquisq; 8. 22. quest. 4. c. Sane. 7. 15. quest. 1. Wessend. in 7. ff. de R. N. n. 8.* Nobilissimi & Ampl. Dn. D. Arumæ. Præceptor & Promotor meus plurimum colendus in *Exerc. Inst. 12. th. 8.* Cum etiam perjurus non sit, qui id non servat, quod temulentus & bene potus juravit *d. c. unusquisq; 22. quest. 4. Cypr. de Spons. c. 13. §. 61.* Corporis verò, ob manifestam & evidentem ineptitudinem & impotentiam coeundi seu sobolis

lis

his procreandi. *l. in causis. 10. C. de Repud. l. si servi. 39. §. 1. ff. de jur. dot.* Cujusmodi sunt Eunuchi seu castrati, non sitem spadones specialiter dicti. *l. Spadonum. 128. de V. S. l. 39. de jur. dot. tot. tit. Ex. de frig. & malef. Borch. de grad. pag. ymibi 124.*

8. Prohibentur porro jure civili contrahere nuptias & sponsalia, illi, qui juris civilis communionem non habent, cujusmodi sunt peregrini & servi. *pr. Inst. de Nupt.* in tantum ut captivitate alterutra conjugum in servitutem redacta, juris subtilitate, ob fortunæ & conditionis inæqualitatem matrimonium consistere vix posse videatur ut inquit. Imper. Justin. *in Nov. 22. c. 7.* Cum enim hujusmodi nuptiæ sint jure civili conflictuæ, fieri non potest, ut dispositio de his patrocinetur iis, quos non agnoscit, seu pro nullis habet, ut ait. *l. quod attinet. 32. de R. 1.* Hinc quamvis servi cum ancillis jungi possint. *l. proculus. 67. ff. de jur. dot. l. 3. C. de inc. & in Nupt.* conjunctio tamen illa matrimonii nomen non meretur, sed contubernii appellatione venit. *d. l. cum ancillis. 3. C. de inc. N.* Ex quo etiam servi ob violatum contubernium suum, adulterii accusari non possunt. *l. Servi. 23. C. de adul.* Quæ tamen hodiè expirarunt, cum hæc differentia ratione matrimonii, inter liberos homines & servos, sublata sit, ex constitutione juris Canon. quæ inter Christianos servatur. *tot. tit. Ex. de Conj. serv.*

9. Præter hæc tamen enumeratas causas prohibitionis matrimonii, consanguinitatis & affinitatis ratione, & cæteras, avocantur etiam adhuc nonnulli à nuptiis quibusdam ratione saltem publicæ honestatis. *§. si uxor tua Inst. de Nupt. l. si qua mihi. 12. §. si uxor. & l. semper. 42. de R. N. c. ad audientiam. 4 c. Sponsam. 8. Ex. d. Spons. Job. Andr. super arb. Consan. & affin. pag. 63.* Quibus adhuc alias hinc inde in jure civili olim additas fuisse, legimus, de quibus *Vult. jur. Rom. t. c. 18. a n. 32.* Sic interdixit fuerunt olim nuptiæ ob grandævam & effætam senectutem, per legem Juliam Papiam, quam postmodum sublata legitimus in *l. Sancinus. pen. C. de Nupt. de quo Borch. Inst. h. r. ad pr. n. 22.* Ob inæqualem dignitatem contrahentium *l. in oratione. 16. l. lege. 23. l. 42. & l. 44. ff. de R. N.* Et præviam manumissionem liberti, qua is arcebatur à nuptiis patronæ suæ, vel patroni filia

B

ni filia, conjugis, neptis vel proneptis *l. libertum 3. C. de Nupt. l. Quamquam 62. §. mulier. i. ff. de R. N.* Quod immutatum postea legimus *p. Nov. 78. c. 3. Nov. 117. c. 6. & aub. sed novo jure C. de Nupt.* Deniq, ob tutelæ administrationem, cujus intuitu non potuit tutor pupillam suam vel sibi ipsi, vel filio aut nepoti suo nuptum collocare. *l. Scto 59. ff. de R. N. tot. tit. C. de interd. matr.* durante sc. tutela, vel tempore gestionis tutelæ rationis gerendæ *l. Non est 66. ff. de R. N. & seq. in pr. & §. sed videamus.* Adeo, ut si contra faceret, intelligeretur confessus de tutela, quod hujusmodi conjunctione fraudem administrationis tegere laboraret, ex eoq; infamia notaretur. *l. 6. & 7. de interd. matr.* Cui ultimo addi potest: ob cognationem spiritualem, jure pontificio primitus inductam. *tot. tit. Ex. de Conj. Spirit. de qua & in l. si quis 16. in fin. C. de Nup.* Sed hæc etiam hodie plane in defuetudinem abierunt. *Mausf. inst. h. t. pag. mibi. 362. & Beza. d. tr. pag. 142. adde Hackelm. illust. quest. disput. 14. tb. 4. F.*

10. Modus sponsaliorum & Nuptiarum celebrandarum, pro diversitate temporum antiquitus fuit varius & multiplex, ratione scil. solennitatum & rituum, quos in iis adhibere soliti sunt de quibus *Barnab. Briffon. de Rit. Nupt. & Carol Sigon. lib. 1. de Antiq. jur. Civil. Rom.* eos paucis etiam notat *Rosin. Antiq. Rom. lib. 5. c. 37.* ubi ait, quod tribus modis olim uxor potissimum habita fuerit, usu scil. farre & coemptione. Cui etiam subscribit *Alexand. ab Alexand. lib. 2. c. 5. memorab. dier. Borch. de grad. pag. 34.* quos cum aliis ab his citatis, qui plura de illis scire satagit, videre potest: Principaliter tamen semper consensu earum personarum, quarum inter est, interveniente, legitima habita fuerunt sponsalia, licet diversimode is apud nonnullos fuerit expressus. Jure quidem nostro civili id solim potissimum factum fuit per stipulationem. *l. 1. ff. de Spons. junct. §. si scriptum Inst. de inut. stipu.* ita ut qui mulierem in uxorem cuperet, eam à patre, avo, vel fratre sibi dari stipularetur, qui eam ipsi despondebat, seu promittebat, nec vir & mulier ipsi inter sese stipulati sunt, tum quod decens verecundia non

non pati videbatur, ut se ipsas puellæ disertis verbis desponde-
rent. *l. 20. C. de Nupt.* ut quibus natura insitum est tacere, pro-
pter verecundiam, præsertim cum de earum nuptiis agitur ut
inquit. Bl., cum ne se ipsas despondere volentes virgines, mi-
nus cautæ & circumspectæ, dolis & fraudibus aliorum essent
expositæ, dummodo tamen aut tacitè aut expressè hujusmodi
desponsationi *υπολαβῶν* (ut vocabant) filia consentirent, pro ut
pluribus probat *Cypr. de Spons. c. 3. §. 2. & 3.*

II. Jure autem Civili Justiniano tunc demum legitima
intelliguntur contracta sponsalia, si eorum, quorum interest
sponsalia fieri consensus adhibeatur. *l. sufficit 4. de Spons. l. 2. de
R. N. l. cum fuerit, 15. de Cond. & demonst.* nec refert utrum sti-
pulatione id fiat an verò nudo pacto. *d. l. 4. l. in sponsalibus 7.
& fin. ff. de Spons. Cujac. in 7. C. de Spons.* Sive arrhæ sponsalitiæ
datæ sint sive non *d. l. 4.* licet plerumq; intervenire soleant.
*l. 3. & l. mulier. fin. C. de Spons. l. si legibus 16. C. de Episc. audi. i-
deoque arrhis datis sponsalia dicuntur firmata. Hostiens. in
summ. de Spons. n. 4.* & nuptiis non secutis sponsus eas amittit,
si per ipsum stetit, si verò per sponsam, quæ major 25. annis,
ea in duplum tenetur. *l. 13. & 5. C. de Spons.* Sive instrumenta
dotalia seu tabulæ nuptiales confectæ sint, sive non sint scriptæ
Nov. 117. c. 3. ut quæ verius probant matrimonium, quam con-
fictuunt. *Nov. 22. c. 18.* ideoq; magis requiruntur in casu *c. 4.
d. Nov. 117.* Sive denique præsentis sive absentes per literas,
procuratorem aut internuncium hoc fieri curarint. *l. ult.
de spons. l. denique 6. & l. generali 34. ff. de R. N. l. Non figura 38.
de obl. & act.* Intelliguntur autem personæ, quarum spon-
salia fieri interest, exindeque consensus in ea requiritur,
non solum ipsæ contrahentes vir scil. & foemina, quibus invitis
& reluctantibus sponsalia obrudi non possunt, sive sui ju-
ris sint, sive alieni. *l. sponsalia 11. & 13. ff. de spons. l. Non cogi-
tur vigesim. prim. & l. invitum viges. octav. de R. N. l. Nec
filium 12. & l. neque ab initio. 14. C. de Nupt.* Cum libe-
ram facultatem contrahendi matrimonia ad necessitatem

transferri non oporteat. *d. l. 14.* ita tamen, ut filia non temere
dissentendi licentia à patre detur, nisi forte indignum mori-
bus vel turpem sponsum pater ei eligat. *Ulp. in l. 12. ff. de spons.*
Sed ipsi etiam parentes, in quorum contrahentes sunt pote-
state. *l. 2. § 9. ff. de R. N. Nov. 22. c. 19. pr. inst. de Nupt.* ratione
pietatis quæ liberis in parentes constare debet. *l. 1. ff. de obs. par.*
Nisi infra 15. annum honestam conditionem filia querere pater
cessaverit. *Nov. 115. c. 3. & auct. sed si post. C. de inoff. testam.*
Cum illud patris incumbat officio, nec matura virgo rugas se-
niles expectet, quæ patrem, ut viro locetur tacite etiam rogat.
Cypr. de spons. c. 5. § 2. n. 1. & § 4. n. 7. Si ergo hoc non faciat,
sua abuti intelligitur potestate, cum prohibeat, qui conditio-
nem non querit. *l. capite 19. ff. de R. N.* ideoq; hoc casu parētes
à magistratu cogi possunt ad consentiendum. *d. l. 19. Mans.*
inst. b. t. pag. mibi 332. Aut nisi sui juris sint liberi seu emancipa-
ti, qui omninò absque parentum consensu, sponsalia & nuptias
sibi querere possunt. *l. filius 25. ff. de R. N.* Quorum prius ob-
tinet in filiabus tantum, posterius tam in filiis, quam filiabus
l. 10. ff. de spons. modo tamen filia emancipata 25. ætatis annum
excefferint. *l. vidua 18. & l. in conjunctione 20. C. de Nupt.* Sic
etiam jure Can. omnino de necessitate in legitimis sponsalibus
& nuptiis paternum consensum requiri putat *Mausser. Inst. b. t.*
pag. 333. p. c. aliter. 30. quest. 5. c. non omnis. §. fin. 32. quest. 2.
& plures veteris Ecclesie Canones: licet nonnulli canonistæ ex
recentioribus diversum eruere nitantur. ut est *c. sufficienter. 32.*
quest. 2. & c. quibus accedit Concil. Trident. *Sess. 24. decret. de*
Reform. Matr. c. 1. vid. Beust. de matr. c. 42.

11. Ad hoc autem ut consensus hujusmodi sponsalia
aut nuptias faciat, eum exprimi & declarari omnino necesse
est, cum cogitatio in mente reſerata nihil operetur. *Cypr. de*
spons. c. 9 §. 22. n. 2. Et si non sit expressus consensus partium,
mediantibus verbis vel aliis signis non potest dignosci sensus,
ideoque si vir ignorat mentem mulieris, & contra, ibi non est
consensus, hoc est simul sensus, seu in idem sensus. *c. unic. 29.*
quest. 1. sed potius dissensus & separatus sensus. *Mausser. inst. b. t.*
pag. 319. ubi allegat ad hoc *Panorm. in c. Tuanos 26. in fin. Ex. de*
spons.

15
spons. Parentum tamen tacitus consensus sufficit, si scilicet non evidenter dissentiant. *l. in sponsalibus 7. de spons.* Unde apparet quatenus verba ad sponsalia sint necessaria, ut quidem præcise intervenire debeant, non tamen necessario immediate ab ipsis contrahentibus, cum etiam mutus & surdus contrahere possit sponsalia, *c. cum apud 23. & c. 25. Ex. de spons.* Et virgo à *u-*
scio vel aliis personis despóderi, modo illa signis ut *exposuérat*
ósculo, nutu, vel archæ acceptatione annuat. *Cypr. de spons. c.*
7. §. 1. n. 4. Cum voluntas magis factis quàm verbis declaratur.
l. si tamen. 48. §. Si qui servum. 3. ff. de Edil. Edict. Sufficit ergo
hoc casu si ab una parte interveniant verba, ex quibus tamen
de nutu aliisq; signis iudicium & interpretatio fieri debet. *We-*
senb. in w. h. t. n. 6. Benst. de Matr. c. 42.

13. Hodierno deniq; iure, quo in reformatis nostris Ec-
clesiis utimur ad jus divinum conformato, liberi in sponsali-
bus & matrimoniis contrahendis parentum suorum consen-
sum rite adhibere & interponere debent. *Dn. Melanch. de*
Conjug. pag. mibi 94. B. Lutherus, Brentius, Bucerus & alii:
Mart. Chemn. 2. part. Exam. Conc. pag. 1273. Quo cum faciunt
Jcti. *Schneid. Inst. h. t. Benst. Mäuser. & Dd. coviter. Heig. lib. 1.*
quest. 22. n. 19. Ita ut non modo sancta Christi Ecclesia, sed om-
nes pii & honesti Jcti, imo tota machina literatorum, clamet
contra nuptias sine parentum consensu contractas. *Dn. Jacob.*
Schultes quest. præct. par. 2. quest. 71. n. 2. & 3. & quest. seq. 72.
Idque tam iure divino quam naturali exigente, quæ nulla juris
positivi distinctio aut limitatio tollere potest. *l. jur. a sanguinis 8.*
ff. de R. 1. Cum leges Imperatoris non dedignentur sequi sacros
Canones. *c. Clerici 8. Ex. de judic.* iure quidem divino, quo non
solum constat parentibus hoc negotii à Deo severè imponi,
ut liberis suis de matrimoniis prospiciant, & disertis verbis tri-
bui jus & potestatem elocandi liberos ut *Exod. 21. 9. & 22. 17. &*
34. 16. Deut. 7. 3. Jer. 29. 6. Eccles. 7. 27. 1. Cor. 7. 38. Sed etiam ex-
emplis laudabilibus piæ antiquitatis, Patriarcharum & alio-
rum sanctorum virorum abunde id edocemur. *Gen. 21. 21. & 29.*
19. & 38. 6. ut & 24. 3. & vers. 51. Judic. 14. 2. Naturali verò iure
consensum parentum ad liberorum nuptias contrahendas ef-
flagitare

quam nuptiis contrahendis obtinere potest: Quod si verò statim ab initio ante nuptias contractas ex iusta causa contradixit pater, tandem verò post jam consummatum matrimonium exoratus consensum suum contractis jam nuptiis applicavit, vix est ut iure civili legitimus huiusmodi matrimonium dicere possimus ante diem paterni consensus interpositi. *p. l. 13. §. 6. ff. ad l. jul. de adult.* Ex quo tamen legitimari ejusmodi nuptias & valere ita, ac si de novo contractæ essent, & prior ille contractus nunquã celebratus esset putat *Borch. ad pr. Inst. h. t. n. 31.* seu valere tunc eum contractum ex nunc & non ex tunc ut loquitur *Dd. vide Benst. de matr. c. 46.* Ideoq; liberi ex ejusmodi nuptiis nati antequam paternus consensus intervenit, nec legitimi dici possunt, nisi per subsequens matrimonium eos legitimos quis dicere velut, quod omnia præcedentia vitia purgat: Hoc autem casu rati habitationem patris posse supervenire antea illegitime contractis sponsalibus negat *Gotofr. ad l. filius 25. de R. N.* Sed rursus debere dissolvi clandestina sponsalia, & novo patris consensu nova inchoari, pro ut ibi allegat *Hottom. g. illustr. p. l. 68 ff. de jur. dot.*

15. In tantum autem consensus ad essentiam sponsaliorum & nuptiarum requiritur, ut si ille aut omnino non interveniat, vel non eo quo fas est modo accedat, irrita exinde sint sponsalia & matrimonia, quorum prius usque in nuptiis seu sponsalibus errore contractis, cum consensui nihil sit tam contrarium quam error, *l. si per errorem 15. ff. de jurisd. l. non idcirco. g. l. Cum testamentum 8. in fin. C. de jur. & fact. ignor.* Posterius in iis, quæ vi vel iusto metu sunt extortæ nuptiis & jure neutiquam subsistunt. *tot. tit. ff. de eo quod mat. causa. c. Cum locum 14. & seq. Ex. de spons.* Etiam si juramentum iis accesserit. *c. 2. Extr. de his que vi vel mot. causa.* Licet *Jur. Can. hoc casu à juramento petenda sit absolutio. c. debitores. 6. & c. verum. 15. de jurejur.* ibique *Magnific. & Amplifsim. D. Ortolphus Foman. Senior præceptor & promotor meus perpetim colendus in publ. præl. quest. 1.* Cum matrimonia plane libera esse debeant. *l. ultim. in fine. C. de Spons. l. Titia. 34. in princip. de V. O.* Modo tamen justus sit metus, qui in

constantem virum cadere possit. *l. interpositas. 13. C. de transact. c. veniens 15. Ex. de spons. c. Consultationi 28 Eod. Treutl. vol. 2. disp. 6. th. 5. lit. D. nec addees de* seu non timenda times, aut panicus terror: In eo autem æstimando utrum justus sit an verò vanus, etiam sexus habenda est ratio, cum minor metus mulieres quam viros excuset, ut quæ formidolosæ sunt. *d. c. 14. Ex. de spons. pro ut experientia testatur. Beuß. de Matr. c. 44.* Sufficit igitur in muliere is metus, qui in constantem mulierem cadere possit. *Wesenb. in . de R. N. n. 9.* Et modo etiam metus præcedens, spontanea infecuta cohabitatione personæ, quæ metum præterdit, non sit purgatus. *c. ad id. 21. Ex. de spons. quo casu intelligitur mora temporis cohabitationis consensisse,* ita ut omnem probationem in contrarium excludat. *c. de illis 9. de despons. imp. Mauser. Inst. b. t. pag. mibi 319. & 366.* An verò minæ solis verbis expressæ justum metum inferant, dubitari posse videtur? Et sicut de illo, qui ex verberibus fluit, non est dubitandum. *Br. in l. 1. §. qua onerandass. quar. rer. act. non dat.* Sic in gravissimis & atrocissimis minis illato metu, idem sentit. *Cypr. de Spons. c. 13. §. 15. n. 4. & §. 16. per. 13. Ex quibus causis maj.* Modo eum inferens sit talis persona, ut facile & probabiliter minas exequi soleat & possit, tum etiam minæ in se sint sufficientes, nec facilius sustinendæ, quam earum intuitu in matrimonium consentiendum, ut si 100. aureorum jacturam minitetur princeps sponsalia vel nuptias renuenti. *Cypr. d. §. 16.* Huc etiam metum parentum, quem reverentialem vocant, referunt *Dd. Beuß. de Matr. c. 44.* Ideoque jure Canon puellæ in quibus suspitio metus vel violentiæ subest sequestrantur, ad causâ usq; cognitionem. *c. cum locum 14. Ex. de spons.* Et Divus Lutherus quatuor remedia subministrat puellis metum passis: 1. Ut amicorum opem atq; auxilium implorent: 2. Ut de ea re apud magistratum quarantur: 3. Vel apud Ecclesiæ ministros. 4. Vel palam lamententur & vociferentur. *B. Luther. tom. 5. Jen. Germ. de causis matr. fol. 254.* Admod. Rever. & Excell. Dominus D. Johan. Gerhard. *in loc. theol. de Conjug. th. 117. & th. 652.*

16. Sic error quoq; vitiat sponsalia, quamvis non omnis, sed

13
ille demum qui iustus est, hoc est; ipsi naturæ sponsaliorum
contrarius, & consensui qui nuptiarum est causa efficiens &
quasi anima repugnans: Distinguitur autem vulgo circa nu-
ptiarum materiam error in personæ, fortunæ, conditionis &
qualitatis errorem. *Beusl. de Matr. c. 34. Wesenb. in n. de R. N. n.*
8. ita ut fortunæ quidem & qualitatis error sponsalia non im-
pediat; secus autem ille, qui circa personam & ejus conditio-
nem contingit. *Cypr. de spons. c. 13. §. 32.* De errore personæ mi-
nus hæc res habet dubii, cum ibi manifesto sponsaliorum &
nuptiarum essentia deficiat, consensus scilicet personarum, quæ il-
las contrahunt. *l. ii. ff. de spons.* Ut si Titia pro Sempronia jun-
gatur. *c. unic. 29. quest. 1.* Nec enim consensus ille debet esse, va-
gus & indefinitus, sed inter certas & determinatas personas
sponsi scilicet. unius certæ & sponsæ expressius, *l. r. 2. §. 3. ff. de spons.*
Error conditionis is est, si quis servam ducat pro libera, aut
viceversa, quæ servo nubat pro libero, cujusmodi conjunctio
matrimonium statim a initio non est. *Nov. 22. c. 10. §. c. 17. c. 2.*
§. fin. Ex. de conju. serv. c. uni. 29. quest. 1. Huic accensent non
nulli, si quis *psudonopleu* seu præfloratam vel devirginatam
mulierem pro virgine sibi despondeat vel ducat illibata, cum
ea statum quodammodo mutet infamiam incurrendo, imò,
quod majus, olim ipse jure divino penæ serva facta esse videa-
tur. *Deuter. 22. 21. Cypr. de spons. c. 13. §. 39. n. 2.* Quem tamen
errorem qualitatis dicere malunt. *Beusl. de matr. c. 34. §. Man-
ser. ms. b. 7. pag. 365.* licet non simplicis sed substantialis potius
qualitatis, & qui omnino sit intollerabilior eo, quo quis igno-
rans ancillam duxit pro libera, ideoque eum quoque impê-
dire nuptias concludit *Beza de divort. pag. mibi. 100.* Pro quo
evidenter facit *Nov. Leon. 93. per rot.* Quod hoc temperamen-
to in nostris Ecclesiis receptum est, ut omnibus viis ac modis
prius reconciliatio partium sedulo tentetur, nec facile si ea ob-
tineri possit ireretur matrimonium *Wesenb. in n. ff. de R. N. n. 8.*
Etiam si vel subtilis aliqua ratio in contrarium esset, cum hoc
casu contrahens scire debeat conditionem ejus cum qua con-
trahit, *qui cum 19. ff. de R. i.* Nec possit quis stupri accusare
C. cam,

eam, quam post illud illatum duxit. l. si uxor. 13. §. fin. ff. de adul. ut cit. loc. addit Wesenb. Si autem nullo modo reconciliatio locum inveniat, & stricto suo iure uti velit actor, omnino nullum esse pronuntiandum ejusmodi matrimonium, statuit Dn. Philipp. Melancher de Conjug. pag. mibi 99. B. Luther. tom. 5. Jen. Germ. fol. 205. & tom. 6. Jen. fol. 530. Videatur accurate & nervose distinctionum aliquot subsidio totam hanc rem decidit Adm. Rev. & Excell. Dn. Joh. Gerhard. in d. tom. de Conjug. c. h. 110. §. 17. A modo quo sponsalia contrahuntur, diversæ circumferuntur sponsaliorum divisiones, quibus ea dispescunt in publica & clandestina: In de presenti & de futuro: Et denique in Pura & Conditionata. Wesenb. in π. ff. b. r. n. 3. Beust. de Matr. c. 48. Schneid. Inst. de Nupt. de spons. n. 3. Valt. Inst. b. r. n. ii. & passim Dd. Publica sunt, quæ palam contracta sunt in presentia testium, quibus probari possunt. Mansf. Inst. de Nupt. pag. 305. Clandestina verò duplici ratione dicuntur: 1. Strictæ & Proprie ea, quæ contracta sunt clam, omnibus remotis arbitris & testibus fide dignis. c. 1. 2. §. 3. Ex. de spons. 2. Ev πλάττ. ea, quæ quidem presentibus testibus, sed sine consensu parentum sunt celebrata, ab iis personis, quæ in sacris parentum sunt. Mansf. Inst. d. loc. & alii Dd. Et hæc posteriora proprie clandestina sponsalia vocat B. Luther. In tom. 5. pag. 239. videatur Beust. de Spons. c. 13. & alii. Et quidem, ex præscripto juris omnia sponsalia publice fieri deberent. l. in sponsalibus 7. ff. d. sponsal. c. 130. quest. 5. Sicut & alii actus & contractus legitimi & alicujus momenti idoneorum testium interventu corroborantur & comprobantur. l. 3. §. 2. & 10r. tit. ff. & C. de testib. Sæpe numero tamen contingit, ut etiam clam & occulte, remotis testibus, sponsalia confiant, quæ licet semper de jure fieri improbantur d. c. 130. quest. 5. tamen non æque semper infirmantur & annullantur, siquidem sola clandestinitas non vitiat matrimonia. 10r. tit. Ex. de Cland. despons. & ibi Canonistæ. Cypr. de spons. c. 10. §. 4. Si modo ea partes fateantur. Beust. de spons. c. 13. Vel per alia indicia, veluti literis, vel chirographo, ea probari pos-

15
possint. *c. si quis 9. §. his ita 30. l. quest. 5.* Si autem alterutra pars ea inficietur, nec adsint indicia, quibus iudici fides fiat, ea procul inutilia sunt, adeo ut nec parti Ineganti iuramentum deferendum sit. *Panorm. in c. 1. Ex. de cland. despons. Maus. inst. b. t. pag. 309. per c. fin. in vers. sane si actor. Ex. de iurei.* Nisi subsint graves præsumptiones & suspitiones pro matrimonio contra negantem *c. continebantur. 6. & c. arrestationes 10. Ex. de despons. impub.* Quo casu iudicem recte ex officio, etiam non petitum deferre posse iuramentum, decisum hic esse in Scabinatu 24. Mart. An. 1615. refert Magn. & Amplif. Dn. Ortolph. Foman. Senior. præcept. & promot. meus in prælect. publ. ad d. c. fin. *Ex. de iurei. quest. 5.* Sic etiam subsistunt sponsalia clandestina, si copula carnalis ea insecuta fuerit, ut ex qua præsumtum matrimonium inducitur. *c. veniens 15. & c. si quis fidem 30. Ex. de spons. Duar. lib. 4. distinct. 28. quest. 1.* Adeo, ut licet de facto postmodum aliam induxerit, prius illud matrimonium saltem ratum sit, posteriori illo relicto. *d. c. si quis fidem 30. Beust. de spons. c. 14. Schneid. inst. de spons. n. 18.*

18. Altera divisio sponsaliorum ex jur. Can. est petita, ut patet ex *c. sicut 22. & c. pen. Ex. de Spons.* In sponsalia scil. de præsentis & de futuro: *Beust. de spons. c. 7. & 8.* Ita ut sponsalia de præsentis esse dicant, promissiones quæ per verba præsentis temporis expressæ sunt: De futuro autem, quæ verbis futuri temporis concipiuntur: cui succenturiatur. *c. Licet. 3. Ex. de spons. duo & c. ult. de Conj. leprof.* Sed hanc divisionem vix posse hoc modo salvari, indeliquet, quod si sponsalia respectu nuptiarum considerare velim, rectius omnia sponsalia dicentur de futuro, cum nihil aliud sint, quam repromissio futurarum nuptiarum *l. 1. ff. de Spons. c. nostrares. 3. 30. quest. 5.* Et earum saltem spes *l. 13. §. 3. ff. ad l. jul. de adul.* Et sic eo respectu sponsalia de præsentis nulla erunt. *Treutl. vol. 2. disput. 6. ib. i. lit. D.* Quod si vero in se sponsalia, aut de futuro contrahenda, aut de præsentis contracta, æstimare velim, ea demum vera erunt sponsalia, in quib. jam de præsentis nuptiarum repromissio facta fuerit, adeoq; citra omnem controversiam, sponsalia de præsentis dici merebuntur, tam verbis futuri quam præsentis temporis,

consensum tamen purum exprimentibus, contracta: Ut si dixerō; accipiam vel ducā te in uxorem (*Ich wil dich Heyrathen*) quo casu consentiente alterā parte; omnino sponsalia intelliguntur contracta, non quidem de futuro, cum præsens hic sit futurarum nuptiarum repromissio, sed de præsentī, perinde ac si dixissem, promitto tibi matrimonium (*Ich gelobe dir die Ehe*.) Hinc ea sponsaliorum divisio vix ac ne vix quidem ex jure civili probari poterit, quin ipso quoq; jure Canonico noviter eam esse indictam Ann. videl. 160. ab Alexandro putat. *Cypr. de Spons. c. 4. §. 3. n. 3. per. c. licet. 3. Ex. de Spons. duor. vide eundem §. 12. n. 20. & c. 12. §. 12.* Et hæc videntur esse verissima, si inutiles verborum cavillationes & λογωμαχίας inanes evitare velimus, nec tam spectare conceptionem verborum, quam ipsum consensum sponsalia constituentem, pro ut sensisse videri potest. *Beust. de Spons. c. 9. Hackelm. Illust. quest. disp. 14. ib. i. lit. D. & E.* Quod si tamen fortè quis sponsalia de futuro appellare velit promissionem futurarum nuptiarum, verbis in futurum faciendam obligationem pollicentibus factam, quæ in se non purum & absolutum consensum continet, sed saltem vult, ut quodam tractu futuri temporis interponatur, quo respexisse videtur *Maus. ad tit. inst. de Nupt. pag. mibi. 309. v. g.* Fieri potest ut filiam meam tibi elocem: Vel, si bene te gesseris &c. posthac filiam meam tibi dabo. Hæc inquam, & forte similia, si quis sponsalia de futuro appellare velit, licebit quidem ut inquit. *Cypr. d. ir. c. 4. §. 12. n. 29.* Vera tamen sponsalia non sunt, sed promissiones saltem seu pactum de futuro contractu. *idem d. c. 12. §. 13.* Sic sponsalia de futuro vocat Melancht. sponsalia impuberum, ante subsecutam post pubertatem ratificationem, quæ itidem vera sponsalia non esse, statetur Papa Alexand. III. in c. *litteras 4. Ex. de despons. imp.* Aliter sponsalia de futuro vocat ea, quæ sunt conditionalia, pendente adhuc sub incerto eventu conditione B. Luther. *de Causis matr. tom. Ien. 5. pag. 241.* quo & inclinatur *Maus. inst. de Nupt. pag. mibi. 315. de quibus ib. seq.* videatur de his Admod. Rev. & Excellent. Dominus D. Johan. Gerhardt. *cit. tom. de Conjug. ib. 130. & seqq.*

Ter-

19. Terciam porro divisionem sponsaliorum fecimus, in Pura & Conditionalia cum *Schneid. inst. de Spons. n. 32. & seqq. Beust. de Spons. c. 7. & c. 18. cum seq. Cypr. de Spons. c. 5. §. 31. & tot. tit. Ex. de Cond. appof.* Possunt autem sub conditione contrahi, quemadmodum Saul filiam suam Michol Davidi sub conditione despondit *1. Sam. 18, 25.* Et Laban filiam suam Jacobo &c. Sed ita, ut probe distinguatur inter conditionis adjectæ naturam seu proprietatem, utrum honestæ sint an verò inhonestæ: Possibiles an impossibiles *per cita: Dd. & alios*: Sub honesta itaq; & possibili conditione concepta sponsalia; quæ pendente, in aliquem casum vel eventum ea differuntur, vere sunt sponsalia conditionalia, eaq; ante conditionis eventum, firma non sunt, adeo ut conditione deficiente planè evanescant: Nam licet consensus in iis exprimat, per verba de præsentem, tamen ex quo apponitur conditio, non habet effectum de præsentem, sed suspensum in eventum conditionis. *Beust. de spons. c. 7. Mauser. inst. h. t. pag. 312.* Circa impossibiles vero conditiones sponsalibus adjectas, indistincte Canon. volunt, eas in favorem matrimoniorum pro non adjectis haberi. *c. fin. Ex. de Cond. app.* Idq; ad exemplum ultimarum voluntatum, in quibus etiam jure civili pro non scriptis habentur conditiones impossibiles *l. 1. ff. de Condit. Instur. l. obrinuit. 3. de Condi. & demonst.* Quod tamen jure Civili vix obtinebit, quo non intelligitur consentire, qui sub impossibili conditione promittit. *l. Non solum 31. de obl. & act. l. impossibilis. 7. de V. obl.* Cum etiam vel joco agere possit impossibilem conditionem adjiciens, vel eo ipso importunis efflagitationibus fatigatus occulte recusare: Non ergo pro non adjecta haberi potest impossibile sponsalibus adjecta conditio, si appareat eam potius ad redarguendum vel jocandum afferri, quam ad consensum demonstrandum. *Beza. de divor. pag. mibiro.* Extra quos casus pro non adjecta reputari potest: Idem quoque judicium est de turpibus & inhonestis conditionibus, substantiæ matrimonii non contrariantibus, ut scilicet tum demum pro non adjectis habeantur in favorem matrimonii, ut petulantia eorum, qui pudicitia imbecillis sexus insidias moluntur, frenum injiciatur. *d. c.*

fin. Ex. de Cond. Appof. Sunt enim & hæ impossibiles de jure. *l. filius 15. ff. d. Condit. Instit. Treutl. vol. 2. disp. 6. tb. 6. lit. D.* Conditionem autem propriè hic intelligimus, quæ in futurum respicit, non quæ in præsens vel præteritum confertur, cum illa, proprie conditio non sit, *l. institutio 10. § 1. de Cond. Inst.* Proindeque ratione eventus conditionis sponsalia suspendere nequeat, quod tamen veræ conditionis proprium est. *Cypr. de spons. c. 8. §. 2. per c. Super eo 5. Ex. de condit. Appof.*

20. Multum hic vexata occurrit quæstio: Si quis adolescens puellæ matrimonium sub conditione, si pater consentiat, tanquam honesta & possibili, promittat, interim vero priusquam pater consentiat, contrahat cum alia pure sponsalia, quibus contractis pater rescribit filio, inque priora sponsalia conditionalia consentit, utra horum sint probanda & præferenda? Et posteriora purè contracta jure præferri prioribus conditionatis, nec actum semel pure perfectum rescindi per conditionem postea evenientem, putat *Mauser. ad tit. inst. de Nupt. pag. 313.* pro se allegans Canonistas ad *c. super eo 5. in verb. alieno arbitrio in fin. Ex. de cond. appof. & gl. in c. per tuas 6. Eod. tit. ut & Schneid. inst. h. t. de spons. n. 37.* Sed omnino dissentit *Cypr. de spons. c. 8. §. 3. n. 3. per l. 11. §. videamus. 1. ff. qui pot. in pign. & l. Quæ balneum 9. §. 1. ff. Eod.* pro se allegans *gl. in d. c. super eo 5. Ex. de condit. appof.* Tum quod in aliis contractibus sub conditione conceptis, non liceat uni parti invita altera pœnitere, & conditione pendente à contractu recedere per *l. Necessario 8. ff. de Peric. & comm. Rei vend.* Tum ne in causis matrimonialibus locus relinquatur hominum levitati & inconstantia: In quam sententiam prima fronte videtur etiam descendisse. *Beust. de spons. c. 19.* Qui tamen tandem concludit, quod pendente quidem conditione hac, priorum sponsaliorum si ad alia progredi velit adolescens, contra eum pronuntiandum sit, ut conditionis eventum præstoleatur, si autem hoc non fiat, & pura sponsalia posteriora contrahantur, ea utiq; prioribus sub conditione contractis præferenda esse: Et hoc quidem inde adstrui posse videtur, quod sponsalia conditionalia sponsalibus de futuro æquiparantur, quibus omnino præjudicant posteriora pure contracta, etiam si illa

113
illa essent jurata. c. *Sicut ex literis* 32. *Ex de sponsal. Schneid. inst. d.*
loc. Ideoq; ad oppos. l. *Qui balneum* 9. §. l. i. §. i. ff. *qui pot. in pign.*
respondet *Mausfer. inst. b. t. pag. mibi* 313. diversam esse rationem
hoc in casu in contractibus alij juris civilis & in sponsalibus,
Verum ex circumstantiis æquum & prudentem judicem collige-
re debere, utra sponsalia sint præferenda, & plurimum arbitrio
patris hic esse tribuendum, decidit. Adm. Rev. & Excell. Dn. D. Johan. Gerhard. *in loc. de Conjug. tb. 138.*

21. Nec inconcinne hic quæri potest, si quis forte in convivio vel alio quodam loco, ejusmodi verbis utatur ad virginem, quæ sponsaliorum promissionem inducere possunt, postea vero se joco, non vero serio agisse asserat, an audiendus sit, & ei credendum? Et re probè ponderata ex ipsis verbis & aliis circumstantiis prudenter colligendum statuant Dd. utrum rem seriam contrahentes egerint, an vero invicem jocati sint: Quod si constiterit jocosè fuisse actum, res plana est, & neuter obligetur. l. *Simulata* 30. ff. *de R. N. l. obligationum* 3. §. *fin. de obl. & act.* cum sola figura verborum sine consensu naturali nemo obligatur. l. *Non figura* 38. *de obl. & act.* Si autem illud in dubio sit, & ab altera parte serio actum esse affirmetur, cogenda erit pars rea, juramento se purgare, quod ea verba joco protulerit, & non animo promittendi conjugium, cum hac præsumptione gravetur, quod cum potuerit, non locuta sit apertius. Et hæc locum habere possunt, si præter verba nihil amplius accesserit, inter virum & uxorem, qui se jocosos esse dicunt, si autem concubitus fuerit secutus, rem seriam ea promissione contrahentes gessisse res ipsa docet, nec aliud præsumendum est. *Cypr. de spons. c. 4. §. 16.* Sed quid si obscuris verbis & minus claris actum sit, ita ut alter alterius mentem non rectè perceperit? Et eo casu ad communem intelligentiam recurrendum esse, & cogendum utrumque verba prolata eo sensu retinere, quem solent rectè intelligentibus generare, patet ex c. *Ex literis* 7. *Extr. de spons. & argument. l. labeo* 7. §. 2. *ibique Br. de Supell. legat.* quod judicis autoritate ratione circumstantiarum definiendum *Beuss. de Matrim. c. 42.* Nec refert si proferens ea aliter intelligi velit, quia interpretatio jure fit contra eum, qui

qui legem contractus dicere potuit apertius. *l. veteribus 39. ff. de pact.*

Sponsalibus jam legitime contractis, illi qui matrimonio sibi invicem promiserunt, illud perficere & consummare tenentur. *c. sicut ex literis 22. Ex. de spons.* cum non in sua perfectione tanquam ultimo fine sponsalia subsistant, sed propter nuptias contrahantur, ut quarum spes sunt. *l. si puella. 6. ff. de spons. & l. 13. §. 3. ff. ad l. jul. de adult.* Nec licet uni parti invitā alterā sponsalibus impune recedere *c. 2. & c. si inter. 31. Ex. d. spons. c. 2. 31. quest. 3 l. mulier. 5. C. de spons. nisi legitima & gravissima causa excusationis subsit.* Hinc disceptatur inter Dd. utrum ea contrario dissensu utriusque partis rursus dissolvi possint? Quod jure Codicis indubium videtur. *per. l. 1. C. de spons. & l. 2. C. de Repud.* ad instar scil. aliorum contractuum, qui utriusque dissensu dissolvuntur. *l. Nihil. 35. de R. 1. argum. a minori ad majus ducto ex l. si constante 9. C. de Repud. Vult. juris. Rom. lib. 1. c. 21. n. 19. jur. autem Canon. Manser. ad rit. inf. de Nupt. pag. 31. ut & Schneid. b. t. de spons. n. 11. & n. 16. distinguunt inter sponsalia de presenti & de futuro, qua tamen distinctione non videtur opus esse *per c. 2. Ex. de spons. in verb. sibi invicem remittant.* Ubi de pure & sic vere de presenti contractis sponsalibus Papa loquitur, quod scil. ea, si se invicem odisse cœperint partes, rursus dirimi possint. In nostris vero Ecclesiis ita hodie servari, ut post præviam acrem & severam cohortationem & annunciationem poenarum, si nihil effectum fuerit, & ita exacerbati & exulcerati sint animi, ut nullo modo reconciliari possint, & perpetuum verendum sit dissidium, tandem licet ægre, repudium admittatur, testantur matrimonialista & Dd. reformati, tam sc̄ti quam Theologi. *Cypr. de Spons. c. 13. §. 11. ubi plures allegat. Nicol. Henning. Danus in libell. de Repud. Matrim. & divort. videat. Adm. Rev. & Excell. Dn. Johan. Gerhard. de Conjug. th. 133. & seq.* Causæ autem ex quibus retractantur sponsalia, potissimæ sunt, morbus incurabilis superveniens ante copulam *c. ult. Ex. de Conjug. leprosf.* Vel aliud quoddam vitium corporis & deformitas insignis. *c. quemadmodum 17. Ex. de jurei. quibus addi potest furor. l. 16. §. 2. de R. N.**

sup

14.

14 ff. de divor. Et nonnullæ aliæ ex Nov. 22. c. 15. Ex quibus tamen perfectum matrimonium non facile rescinditur. tot. tit. Ex. de Conjug. leprof. cum nihil tam humanum sit, quam fortuitis casibus mulieris maritum, & mariti uxorem esse participem. l. 22. §. 7. ff. sol. matr. Et certum sit, multo facilius sponsalia rescindi, quam nuptias. Vult. jur. Rom. lib. 1. c. 21. n. 11.

23. Quandiu autem sponsa absentem sponsum aut viceversa, post contracta sponsalia expectare debeat? hic recte quæritur: Et primo omnium videndum monet Beza de divor. pag. mibi 140. An invitus quis abstet, an vero volens: Et si volens quo animo & ex qua causa. Jure itaq; Civili absens ex justa & necessaria causa, nec malitioso animo, expectari debet donec redeat, aut certus nuncius de ejus morte allatus sit. l. sape. pen. ff. de spons. ibiq; Costal. l. uxor. 7. C. de Repud. & autb. bodie. Eod. Nov. 117. c. 11. ibiq; Gotofr. Cum quo coincidit jus Canon. c. in presentia 19. Ex. de spons. Qui autem abest non ex necessaria causa, sed ut malitiose desponsatam deserat, & proinde hinc inde vagatur, ut ubi degat, incertum sit, eoq; modo sponsam fallere & eludere possit, ad eum præstolandum triennium jure Codicis est præfinitum. l. liberum 2. C. de Repud. quo si non revertatur, ad alia sponsalia progredi licet parti hucusque expectanti. Beust. de spons. c. 60. Si autem certum sit ubi vivat & in eadem provincia degat, biennium sufficere Dd. putant per l. 2. C. de Spons. Quia qui in eadem provincia degunt, quodammodo præsentem existimantur. arg. l. fin. C. de præscr. long. temp. Quod minus habet dubietatis, si per literas vel alias probationes animum sponsalia deserendi induisse convinci possit, quo casu etiam brevius tempus sufficere putat. Panorm. in c. de illis. 5. in fin. Ex. de spons. Sichar. ad l. 2. C. de Spons. per tot. Mausser. ad b. t. inst. pag. mibi 384.

24. Sunt porro quæ ad nuptias accedunt, non tamen ita necessario ad eas requiruntur, ut sine illis nuptiæ esse non possint: Hujusmodi sunt sponsalitiæ arrhæ Rubr. C. de spons. & arr. spons. & scriptura seu instrumenta Nuptialia l. 7. ff. de spons. l. 2. C. de Nupt. Ut & dos & donatio propter nuptias seu sponsalitiæ largitas l. 4. C. de secund. Nupt. Cujac. in w. C. de don. ant. Nupt.

D

& c.

Et. Quorum priora duo ad solennitatem sponsaliorum ple-
rumque adhibentur, non autem necessario, cum sine eorum in-
terventu non minus ea confieri possint. *l. 4. ff. de spons.* Sed par-
tim de honestate, partim ad evidentiorum eorum probatio-
nem. *Cypr. de Spons. c. 11. §. 2. & 7.* Posteriora verò quamvis
etiam in sponsalibus constitui possint, tamen ad ea nihil atti-
nent, sed ipsas potius nuptias immediate respiciunt, ita tamen,
ut nec ad eas præcise requirantur, cum nuptia sine dote esse
possint. *l. 20. C. de donat. ant. Nupt. & l. 11. C. de Repud.* Multo
minus certo eas præcedere debeant quando interveniunt, sed
constante etiam matrimonio fieri possint. *d. l. 20. C. de dona. ant.*
Nupt. ut & augetur l. 19. C. d. r. pro ut specialiter receptum est
in donationibus propter nuptias, eo quod sint quasi dotis an-
tipherna, nec simplices donationes intelligendæ, sed propter
dotem & propter nuptias factæ, ut probat Justinia: *Imper. in d.*
l. cum multa. 20. de dona. ant. Nupt. adeo ut etiam ad augmen-
tum ipsius dotis post nuptias factum, augeri possit donatio pro-
pter nuptias. *d. l. 19. C. de dona. ant. N. Nov. 97. c. 2. Cujac. in v.*
C. de don. ant. N. Cum dos data donationem propter nuptias
mereatur. *auth. dos data C. de don. ant. N.* Licet alias omnis
donatio simplex inter virum & mulierem constante matrimo-
nio facta, ex qua donatarius sit locupletior, non nisi morte
demum donantis convalescat. *l. 1. 3. 6. C. de donat. int. vir. &*
ux. Etiam si vel specie imaginaria venditionis. *l. 15. C. Eod.* Vel
per tertium quendam clam & simulate in conjugem esset col-
lata. *l. 20. C. de donat. int. v. & v.*

25. His hodie ex jure Canon. & consuetudinario in no-
stris Ecclesiis recepto adjungi potest proclama, seu bannum,
(ut vocatur in *c. Cum in tua. Ex. de sponsal.*) tanquam antee-
dens nuptiarum, quod de honestate regulariter omitti ne-
quit. *c. fin. Ex. de Cland. despons.* & ibi *Panorm. c. aliter. 1. 30.*
quest. 5. Quod est promulgatio seu declamatio palam in actu
fidelium facta, cui adjungi solet votum ab Ecclesia & preces ad
Deum pro futuri matrimonii felicitate & prosperitate: Et ea-
justis

13
iustis de causis videtur sancita esse, non modo ut Deo, sicuti
par est, consecratur individua consuetudinis vite initium, ve-
rum etiam ut infinitis alioqui fraudibus occurratur. *Beza. de
Repub pag. mibi 5.* Et hoc nec apud Ethnicos vetustiores suo
modo plane incognitum fuisse apparet, quod in nuptiis pec-
culiaria sua sacra certis & selectis suis diis adhibuerunt, eosque
coluerunt, cujusmodi fuerunt Jugatinus, Domiducus, Domi-
tius, Manturna, Virginensis, Cinxia, Mutinus, Deus pater Su-
bigus, Dea mater Præma, Viriplaca, Volumnus Deus & vo-
lumna Dea de quibus *Rosin. Antiquit. Rom. lib. 2. c. 19. pag. mi-
hi 83. & pag. 85. & lib. 5. c. 37. pag. 231.*

26. Matrimonium autem ipsum seu Nuptiæ sunt viri &
mulieris conjunctio individua vite consuetudinem conti-
nens, ut eas definit *Imper. in pr. inst. de patr. pot.* Cui addit
modesti in l. 1. ff. de R. N. divini & humani juris communica-
tio. Quod addi putat *Bach ad Tr. vol. 2. diff. 6. th. 1. lit. E.* Non
matrimonio per se, sed ad rationem Reip. Romanorum con-
siderato, apud quos privata erant familiarum sacra liberis &
uxoribus communia, de quibus *Alber. Gent. lib. 2. de Nupt. c.
19.* Vel possunt etiam per divina & humana jura intelligi omnia
quæ ad vitam instituendam pertinent, quæ alio nomine rei
humanæ & divinæ domus societatem appellat *Gordia in l. 4. C.
de Crim. Expil. hered. Borch. de grad. pag. mibi 30.* Hodie au-
tem jura divina dici possunt ea, quorum uxor in domum ma-
riti deducta sit particeps, scilicet ut eidem parochiæ sit subdita,
cui maritus, & ibi audiendi verbum Dei, sacramenta utendi &
orandi ut & sepulchrorum jus habeat. *Cypr. de Matr. c. 2. §. 1.
n. 7.* Conjunctionem autem intelligere debemus non tam cor-
porum, quam animorum per l. Nuptias 30. de R. I. & Nov. 22. c.
4. & *Dd. communiter.* Mariti scilicet & fœminæ, non plurium
fœminarum & mariti, aut viceversa, cum jure civili eodem
tempore plures ducens uxores infamis fiat. l. 1. ff. de his
qui not infam. Et poena stupri puniatur. l. *Eum qui 18. C. de
adult.* Hodie autem per Caroli V. Constitution. *Crimi-
nal. c. 121.* capite mulctetur. Quæ etiam Judæos con-
cernunt

ternunt, ut nec illis juxta legum suarum tenorem *πολυχαμία* concedatur. *l. Nemo. 7. C. de Jude.* Licet in nonnullis aliis negotiis ad eorum consuetudines & ceremonias seu ritus Imperatores conniveant. *l. 2. C. de Jude.* citra tamen contemptum Christianæ legis *l. n. C. b. 1.*

27. Sunt porro Nuptiæ vel legitimæ vel illegitimæ *l. si uxor 13. §. plane ff. ad l. Jul. de adult. l. Lex natura 24. ff. de stat. bo. min. l. de jure 37. §. fin. ff. ad Munic.* Ex quibus illegitimæ non nisi improprie nuptiæ dicuntur, nec proposita nuptiarum definitione complectuntur, ut quæ legitimis seu justis tantum nuptiis quadrat. *pr. Inst. de parr. pot.* Et de illis intelligenda vox nuptiarum in jure absolute & indeterminate posita, cum si contra leges aliqui coierint, ne quidem nuptiæ intelligantur. *§. si adversus inst. de Nupt.* Justæ autem seu legitimæ dicuntur nuptiæ potissimum ratione consensus, utpote causæ nuptiarum constituentis. *l. Nuptias 30. de R. I.* rite & legitime interpositi, eaq; justitia itidem spectatur tam in personis habilibus & jure probatis, quam ipso applicandi modo. *Treutl. vol. 2. disp. 6. th. 2. lit. A.* ad quæ ruminanda veniunt pleraq; quæ supra de sponsalibus a th. 5. 6. & seqq. de sponsalibus & Nuptiis conjunctim sunt proposita.

28. Unicum hic prætereundum non esse autumo, de consensu scil. illo, qui nuptias facit. *l. 15. ff. de cond. & dem. §. d. l. Nuptias de R. I.* quomodo is differat ab eo, quem in sponsalibus requiri supra th. n. diximus: videl. Quod sponsalitus consensus de futuro contrahendo matrimonio interponatur, ille autem, de quo hic agimus, de eo, quod eo ipso in presentiarum, perficitur, quo consensu nuptiali superior ille sponsalitus scil. ratificatur, & traditione, mancipatione & possessione firmatur, hocq; modo matrimonium ante promissum perficit & constituit. *Cypr. de spons. c. 10. §. 26. n. ult. in fin. Nov. 22. c. 3.* licet copula carnalis non accedat, ut in ægroto, qui duxit in uxorem concubinam suam, nec tamen carnaliter eam cognovit apparet *Mausser. ad tit. inst. de Nupt. pag. mibi 298.* Declaratur autem iste consensus potissimum jure ff. & C. deductione.

13
tione sponsæ in domum mariti l. 5. ff. de R. N. l. Cum in te, d. C. don. ant. Nupt. l. 24. C. de Nup. Borch. de grad. pag. mihi 74. quæ cum non nisi præsentè sponsa fieri possit, sequitur quod nec matrimonium nisi cum sponsa præsentè rectè contrahatur, licet absens sponsus eam rectè ducere possit per literas, vel per nuntium, curando ut alius seu procurator suo nomine eam in domum suam deducat. d. l. mulierem. 5. ff. de R. N. Et cohabitatione maritali affectione facta. l. cum hic status 32. §. si mulier. 13. ff. de dona int. vir. & uxo. Qua olim matrimonium à concubinato discrepabat, cum concubina sola animi destinatione æstimaretur. l. pen. ff. de Concub. l. Nuper. u. C. de Natur. lib. & matr. eor. Hodie autem concubinatus jure Cano. omnino est sublatuS, quo omnis coitus præter & extra matrimonium est illicitus atq; damnabilis c. Nemo 4. cum seqq. 32. quest. 4. Quod, cum juri divino sit consonum sequimur. Mauser. inst. b. r. pag. 327. Deductioni autem isti in domum hodie jure consuetudinario, quo utimur, solennis illa in facie Dei & Ecclesiæ copulatio, quam vocant, successisse videri potest. Cypr. de spons. c. u. §. 19. & 20.

29. Sunt præterea nuptiæ legitimæ vel primæ vel secundæ. Secundæ autem dicuntur quæ priores, sive secundæ sint, propriè dictæ sive tertiæ sive quartæ, vel ulterius sequuntur, seu quæ primas vel mediate vel immediate excipiunt. 101. tit. & Gotofr. ad Rubr. C. de secund. Nupt. Quemadmodum secundæ heredis institutio dicitur substitutio, sive secundo, tertio, sive ulteriori gradu facta in quantum velit testator. pr. Inst. de vulg. subst. Excell. & Consultis. Dn. Suabius præceptor meus plurimum colendus in præl. publ. ad tit. ff. de vulg. & pupill. subst. ad pr. l. 1. Quamvis autem juri civili secundæ nuptiæ admodum sint invidiæ, præsertim si iis exhonoriati sint prioris matrimonii liberi. l. famine 3. §. 1. in verb. matre in secundis nuptiis funestata. C. de secund. Nupt. Nov. 22. c. 20. §. soluto. 1. & c. 23. & c. 25. Quo nomine etiam licet vere illicitæ non sint, illicitarum tamen vicinitatem in codice eas sequi tradit Cujac. in r. C. de sec. Nupt. Tolerantur tamen eo, seu permittuntur potius quam probantur, ita ut viro quidem, soluto per mortem, vel aliqua lege probata

bata causa matrimonio, liceat absque omni peculiari observatione ire ad vota secunda, mulieri autem non aliter, quam si annale tempus luctus præterierit, ita ut si intra hoc tempus immaturum contrahat matrimonium de jure infamiam incurrat. *l. i. C. de sec. Nupt. & Nov. 22. c. 22.* Sic & jure Can. quondam secundas nuptias minus dignas habitas fuisse, inde constat, quod bigami ad sacros ordines non fuerunt evecti. *distinct. 26. per tot. c. debiti. m. 5. Et tot. tit. Ex. de biga. non ordin.* Contra vero singularibus honoribus condecorata univiræ, pluribus probante *Bach. ad Tr. Vol. 2. dist. 6. th. 7. lit. C.* Contra quæ tamen, rectius putare S. Hieronimum & Augustinum. *in c. aperiant. 11. & duabus seqq. 31. quest. 1.* nec bigamiam, nec trigamiam, nec etiam si fieri posset, octogamiam esse condemnandam juxta illud Pauli, qui non potest se continere &c. tradit *Manser. inst. b. i. pag. mibi 321.*

30. Illegitimæ vel illicitæ nuptiæ in genere dicuntur, illæ, quæ non sunt secundum legum Romanarum ductum & præscriptum *arg. pr. inst. de Nupt.* Quæ leges si contemnantur, eoque in jus naturæ seu gentium impingatur, specialiores exinde nonnullæ illicitæ nuptiæ sortiuntur appellationes, cujusmodi sunt nuptiæ incestæ & nefariæ. *tot. tit. C. de incest. & inur. Nupt. l. legem. 7. C. de Nat. lib. & mat. Nov. 12. & 22.* Nefarias nuptias Dd. dicunt eas, quæ inter ascendentes & descendentes personas contractæ sunt, sic dictæ, quod contra fas, hoc est, contra jus divinum & humanum sint initæ. *Schneid. inst. h. t. de illic. Nupt. n. 3. Beust. de Matr. c. 85. Cujac. in. C. de Incest. & inur. Nup.* Incestas vero, quæ inter consanguineos & affines in gradibus jure prohibitis copulantur, sic dictæ quasi minime castæ. *Beust. de Matr. c. 59.* Cæteras specialiori nomine vocare solent inutiles, quæ scilicet, neque inter ascendentes & descendentes, neque inter eos qui ex latere veniunt, prohibentur, sed quas lex ut inutiles alia de causa rejicit & improbat, ut si justus error vel metus intervenit, vel ex alia justa causa nuptiæ interdictæ sunt *ut tot. tit. C. de interd. matr.* Seu inutiles proprie & specialiter dicuntur, quæ tantum jure Civil.

13
Civil. vel Canon. prohibente, & non naturâ & lege divinâ repugnante contrahuntur, ut vult. *Beysf. de Matr. c. 62.* In jure autem hæc distinctiones accurate non observantur, sed promiscue inest & nefariæ & damnatæ nuptiæ sumuntur, pro iis, quæ naturæ reputantur contrariæ. *d. Nov. 22. c. 1. l. ult. ff. de R. N. Auth. Ex complexu C. de inc. & inut. Nupt.*

31. Effectus nuptiarum legitimarum sunt varii, siquæ præcellentes, videlicet quod ex iis contractis iusti dicuntur uxor & maritus *l. si uxor. 13. §. plane. ff. de adult. & mulier forcia rei humanæ atque divinæ domus. l. adversus 4. C. de Crimi. expil. hered.* quæ honore mariti erigitur. *l. ult. C. de incol. l. 13. C. de dignit. radiis honorum & dignitatum mariti coruscant. l. femina 8. ff. de Senator.* ejusque fulgorem sentit. *l. ult. C. de Nupt.* imo quodammodo domina rerum mariti habetur, ex mente quorundam Istorum à Paulo *in l. 1. ff. de act. rer. amot. relata;* quod Jur. Saxon. minus videtur esse dubium, quo communicio quædam bonorum per matrimonium inducta probatur. *per. Landr. lib. 1. art. 31. ibi Mann und Weib haben nicht getweneit gult zu ihrem teibe:* item quod uxor mariti domicilium sequitur *l. cum quedam 19. ff. de jurid. & forum eum eo commune habet l. Exigere 65. ff. de judic.* Unde imp. Verus & Antoninus rescripserunt, mulierem quandiu nupta est, incolam ejus civitatis videri, cujus est maritus, non unde originem trahit. *l. ult. §. 3. ff. ad Municip.* Imo in familiam mariti transit, cum suæ familiæ finis sit. *l. Pronunciatio. 195. §. mulier. §. ff. de V. S.* Hinc maritus uxoris suæ est legitimus defensor. *l. 2. C. qui dar. int. vel cur. poss.* Et bonorum ejus administrator. *l. Maritus 21. & ibi Dd. communiter C. de procur.* Imo jure Saxon. quilibet maritus uxoris suæ fit curator legitimus. *Landr. lib. 1. art. 31. & lib. 3. art. 45. vers. Der Mann ist auch Vormund & c. Fachs. diff. 1. C. & S. diff. 8. Reimb. diff. 3. par. 2.* quia per nuptias, tanquam per emancipationem mulier è potestate patris, transit in mariti potestatem *d. art. 31. lib. 1. Scheid. mst.*

inst. quib. mod. jus patr. pot. in fin. n. pen. Et omnia uxoris bona maritus usufructuario jure tenet. *Bacch. ad Tr. vol. 2. disp. 6. th. 7. lit. E.* item quod liberi ex ejusmodi nuptiis nati justii sunt & legitimi, & in patria potestate constituti. *S. fin. inst. de patr. pot.* Dos itidem & donatio propter nuptias verè & efficaciter ex iis potest constitui, quæ sine nuptiis esse nequeunt. *l. fin. C. de donat. ant. Nupt. in verb. sine nuptiis nulla dos intelligitur.* Quæ omnia cessant in illegitimis nuptiis, quibus nec jus patriæ potestatis quæritur. *pr. inst. de patr. pot. l. si quis 6. & l. ult. C. de inc. & inu. N.* Nec justii filii procreantur. *l. Paulus 11. ff. de stat. homin. l. 1. C. si Nup. ex rescript. per. in verb. filios se ex hac conjunctione suscepturos.* Nec matrimonium nec dos intelligitur constituta. *S. si adversus inst. h. t. ibig. Dd. communiter.* Ut & nec donatio propter nuptias. *l. Qui contra 4. C. de incest. & inu. N.* Insuper gravissimæ & atroces pœnæ jure civili imponuntur iis, qui incestas & nefarias nuptias coeunt de quibus *Beust. de matr. c. 63. per lincestæ 52. de R. N. & l. Qui contra 4. C. de ince. & inu. Nupt. & l. 6. Eod. auth. Ex complexu C. Eod. Nov. 12. c. 1.*

32. Dissolutionem nuptiarum quod attinet, illa non minus jure fieri debet, quam contractio. *l. Nihil tam. 35. & l. o. mnia 100. de R. 1.* Ita tamen ut semper difficilior esse debeat matrimonii dissolutio, quem contractio ob favorem liberorum. *l. Consensu 8. C. de Repud.* Quamvis enim Imperator nuptias definivit, in *pr. inst. de patr. pot.* Conjunctionem, individuum vitæ consuetudinem continentem, illud tamen de affectione & intentione proprie intelligendum esse putat. *gl. inst. ibid.* Vel quia hoc sine & affectu nuptiæ contrahuntur, ut sint perpetuæ, quo sensu etiam dotis causa perpetua dicitur in *l. ff. de jur. dor.* Vel quia significatur illis verbis arctissima utriusque conjunctio, vel participatio utriusque; fortunæ *arg. l. si eum 22. S. si maritus 7. ff. sol. marr.* vel omnium rerum usus individuus. *Bacch. ad Tr. vol. 2. disp. 6. th. 7. lit. E.* Illud enim certum est, & extra omnem dubitationis aleam, posse nonnunquam accidere, ut legitima causa superveniente, jure permittente, nuptiæ rursus dissolvantur. *d. l. consensu 8. Nov. 22. c. distrabuntur 4. & seqq. Nov. 117. c. Quia v. 8.* Vocatur autem illa dissolutio speciali

no-

13
nomine divortium in jam contracto matrimonio : Repudium vero in celebratis tantum sponfalibus. *de quo supr. in tb. 22. Aditum est. Beust. de matr. c. 8. per l. inter stuprum 101. S. divortium 2. junct. gl. ibid. de V. S. Quæ tamen differentia non usque adeo rigerosè observatur, sed subinde in jure hæ voces confunduntur. 101. tit. ff. de divort. & Repud. Rubr. & l. 8. C. de Repud. ubi aliquoties divortium vocatur repudium. Dicitur autem divortium à diversitate mentium, vel quia in diversas partes eunt, qui divertunt & matrimonium distrahuunt. l. 2. in pr. ff. de divort.*

33. Sicut autem antiquo jure tribus potissimum modis justa habebantur uxores, & sic nuptiæ constituebantur: Uta scil. Farre & Coemptione. *ut supr. tb. 10.* Ita etiam eodem jure tribus modis connubia rursus dissolvi consuevissent; Usurpatione scil. diffarreatione & Remancipatione idem testatur. *Rosin. Antiquit. Rom. lib. 5. c. 38. pag. mibi. 233.* Jure autem nostro civili itidem olim divortium contingebat diversimode: Nonnunquam enim nudo dissensu utriusque partis, sine certa & legitima alia præter dissensum causa interveniente fiebat & bona gratia fieri dicebatur. *l. Cum hic status 32. S. si divortium 10 ff. de donat. int. vir. & ux. l. sed si maritus 14. S. 4. ff. q. ii & a quib. man. l. unic. §. similis, per. C. de Rei uxor. act. Nov. 22. c. 4. Nov. 98. c. 2. §. 2. Nov. 140. vers. pro veteri, vel mitior nuptiarum solutio. d. Nov. 22. c. 14. in fin.* Qui modus hodie est sublatus *Nov. 117. c. 10.* quæ separationem matrimonii, ex solo consensu fieri nulla ratione permittit, nisi forte castitatis concupiscentia. *Et Nov. 140.* qua scripta lex est, quæ nudo consensu matrimonium solvi vetat. Interdum eveniebat ex justa aliqua causa criminis scil. cujusdam lege expresse determinati, quæ primo omnium *in l. consensu 8. C. de Repud.* ab Imperat. Theodos. & Valenti. sunt prodita: deinde alias adhuc causas illis addidit Justinianus *in l. 10. & 11. C. d. tit. & Nov. 22. c. 15. & seqq.* Tandem quendam quasi delectum earum omnium instituit. idem Justinianus, sublatis nonnullis ex prioribus istis *in Nov. 117. c. 8. & 9. & seqq.* & adhuc unica adjecta, malitiosa scil. de-

E ser.

fectione alterutrius partis, de qua agit in d. Nov. 117. c. 13. Ita ut pars deferens hoc casu in impia hac voluntate perseverans & repudium conjugii mittens, in perpetuum detrudatur monasterium. d. c. 13.

34. Hodie autem divortii primaria causa est adulterium, propter quod tam de jure divino *Matth. 5. 31. & c. 19. 9.* Quam Civili d. l. *consensu 8. §. si quis 2. C. de Repud.* Et Canonico. c. *significasti 4. Ex. de divort.* matrimonium dissolvitur. *Beust. de Matr. c. 16. Manser. inst. de Nupt. pag. mibi. 378.* Et quidem in tantum ut parti innocenti permittatur cum alia contrahere matrimonium superflite adultera *Beust. d. tr. c. 24.* Cum non sit divortium ubi innocens persona manet obligata. *Wesemb. in v. de divort. in fin. frustra dissentientibus pontificis. c. 1. cum seqq. 32. quest. 7. c. quos Deus. 33. quest. 2. c. questio 2. in fin. Ex. de divort.* Quibus respondet *Beza in tr. de div. pag. mibi 178. & seqq.* Et non solum usum matrimonii, sed ipsum etiam vinculum adulterio abrumpi evincit. Solvitur autem matrimonium, adulterio unius partis, non utriusque, quo casu fit compensatio utrinque, & sic paria delicta compensatione diluuntur. *l. viro atq. uxore 39. ff. sol. matr. l. si uxor. 13. §. judex 5. ff. de adult. c. significasti 4. ibiq. gl. Ex. de divort.* Ita tamen ut magistratui eo ipso non adimatur potestas, dignè in transgressores hujusmodi animadvertendi, cum Reip. interfit, ne delicta maneanthimpunita. *l. ita vulneratus 51. §. ult. ff. ad l. Aquil.* Pœnam autem adulterii non semper fuisse capitalem, patet ex *l. 5. ff. de quest.* Quæ tamen postmodum jur. Codic. capitalis facta est. *l. 9. l. 30. §. sacrilegos. C. de adult.* Ea que etiamnum tenet, utpote juri divino congrua. *Levit. 20, 10. Deuter. 22, 22.* Hoc superaddito, ut licet mulier virum jur. Codicis criminaliter adulterii accusare non potuerit. *l. 1. C. de adult.* quo omnè adulterium ex muliere aestimabatur. *Vult. Jurisp. Rom. c. 48. n. 5. in not.* secus hoc sit, cum jure Divino *cit. loc.* tum *Constit. Crimi. Car. V. c. 121.* jure denique Novell. pœnam adulterii in muliere adultera fuisse detractionem in monasterium aut biennalem, si elapso biennio, vir eam recipere vellet, aut perpetuum.

13
tuam, si vel intra illud biennium maritus esset mortuus, vel
eam postea assumere nolle, [apparet ex Nov. 134. c. 10. & Auth.
sed bodie C. ad l. Jul. de adul.

35. Huic accedit etiam malitiosa desertio totalis & fi-
nalis, per modum divortii facta, ut inquit. *Bacch. ad Tr. vol.*
2. disp. 6. th. 8. lit. C. utpote in jure divino probata. *1. Cor. 7. 15.*
post factam, per legitima intervalla, publicis edictis, citatio-
nem. *Schneid. Inst. b. t. de divort. n. 44.* Cum raro sint aut nun-
quam sine fornicatione hujusmodi desertiones. *Beust. de matr.*
c. 31. Manser. inst. b. t. pag. 384. ideoque talis desertor postea re-
diens capitaliter plectitur. Alia præterea sunt causa, quas
Dd. hic afferunt, & matrimonium, quo ad thorum & mensam
dirimere volunt, ut sunt veneficia, machinationes vita, sævi-
tia intolerabilis &c. quæ tractat *Beust. de matr. ac. 9. & seqq.*
Schneid. inst. b. t. de divort. n. 14. & seqq. Si scil. parti innocenti
aliter consuli nequeat: Quæ tamen separatio verè divor-

tium non est. Et tantum de hac materia hisce

breviter & summarie dixisse

sufficiat.

E 2 PO-

PORISMATA COROLLARIA Juridico-Politica.

I.

Quamvis summus Imperator legibus sit solutus §. ult. in fin. inst. quib. mod. test. infirm. l. Princeps 31. ff. de legib. l. Ex imperfecto 3. C. de testam. Nov. 105. c. 2. circ. fin. *Et mundi Dominus*. l. deprecatio 9. ff. ad l. Rhod. de jact. l. Bene à Zenone 3. C. de quadr. præscript. c. in apibus 7. quæst. 1. *Non tamen potest de plenitudine potestatis, alicui jus suum quæsitum sine facto suo auferre.* Reink. de R. S. & E. lib. 1. cl. 3. c. 12. n. 62. cum ibi allegat.

II.

Omnia bella, quæ sine licentia & scientia Imperatoris geruntur, sunt illegitima & illicita. l. 3. ibi qui in jussu principis. ff. ad l. jul. maj. l. unic. C. ut arm. ul. infc. princ. in rerd. Ordin. Cam. patr. 2. tit. 15. *Hinc crimen læsæ majestatis committit, qui bellum in imperio, contra pacis publicæ ordinationem*

13
nationem, sine licentia Caesaris movet, quia
solus Imperator habet jus belli ac pacis indi-
cendi ac decernendi. Reink. de R. S. & E. lib.
1. cl. 2. c. 2. n. 120. & seq. & cl. 5. c. 6. n. 11. & n.
155. ut & lib. 2. cl. 3. c. 1. à n. 7.

III.

Seditiones, factiones, & bella domesti-
ca, saepe insequuntur haereses & idololatria
execrabiles: Exemplo Populi Israelitici.
1. Reg. 12, 16. & 28. Et tumultus Rusticorum
Ann. 1535. de quo Schleid. de causis Relig.
lib. 10. per tot.

IV.

Liberas Imperii civitates, perinde, sicut
& ceteri status, Electores scil. & reliqui
Principes, quibus etiam accensentur Comites
& Barones, in Comitibus Imperii sessionem &
votum, hoc est, plenarium jus, tam delibe-
randi, quam suffragandi, in iis, qua à Sacr.
Caesarea Maj. proposita, publica Imperii le-
ge decerni debent, habere puto, quicquid
Pontificii in Comitibus Ratisbon. Ann. 1541.
huic contra niti, licet frustra, tentarunt: de

E 3

quo

quo agit Martinus Bucerus in consignat.
acto. Comit. Ratisbo. Ann. 1541. n. 442.
quæ. extat apud Magnific. Dn. Frideric.
Hortled. lib. 1. c. 37. Von Ursach des Teut-
schen Krieges.

V.

*Ad evidentiore[m] intellectum & dilu-
cidio[re]m explicationem Trāsactionis Passa-
viensis, non abs re erit, probè ponderare &
conferre superiores illas pacificationes reli-
giosas. Quarum omnium prima est illa
Schwvinfurti primū tractari cœpta, Mens.
April. Ann. 1532. & postmodum Noriber-
ga decreta 23. Julii Ann. 1532. approbata post-
ea ab Imperatore 2. August. ejusdem Anni:
Et tandem mandata & promulgata in Co-
mit. Ratisbon. 3. Aug. d. Ann. 1532. de qua
Schleid. de Caus. Religion. lib. 8. pag. mi-
hi 134. & pluribus Magnif. & Amplifis, Dn.
Frideric. Hortled. lib. 1. c. 10. 11. & 12. Von
Urs. des Teutschen Krieges. Deinde anterior
illa Passaviensis transactio, primo instituta
2. August. Ann. 1552. quam itidem habet Ma-
gnif.*

15
gnif. Dn. Hortled. vol. 2. Ser Reichshandl.
vom Teutsch. Krieg. lib 5. c. 14. *Quarum, po-
terior Pax Religiosa Ann. 1555. & 1566.
Communi ordinum consensus confirmata,
est potius quadam continuatio, extensio &
amplificatio, quam restrictio, limitatio seu
coarctatio.*

Ad Præstantiss. Dn. Resp.

Eusebii, Themidos, Sophies gnarissime cultor,
FRIEDLBI, mense portio cara mea,
Publica felici dum scandis pulpita nisu,
Propugnans socii jura sacrata thori,
Sacra Themis nitidis manibus tibi visa corollam
Nectere, victori premia digna parans:
Perge placere Deo, Themidiq; placere sacræ,
Et Deus atq; Themis premia larga dabunt.

honoris & amoris Ergo
fac.

Joban. Gerhard D.

F I N I S.

ULB Halle

3

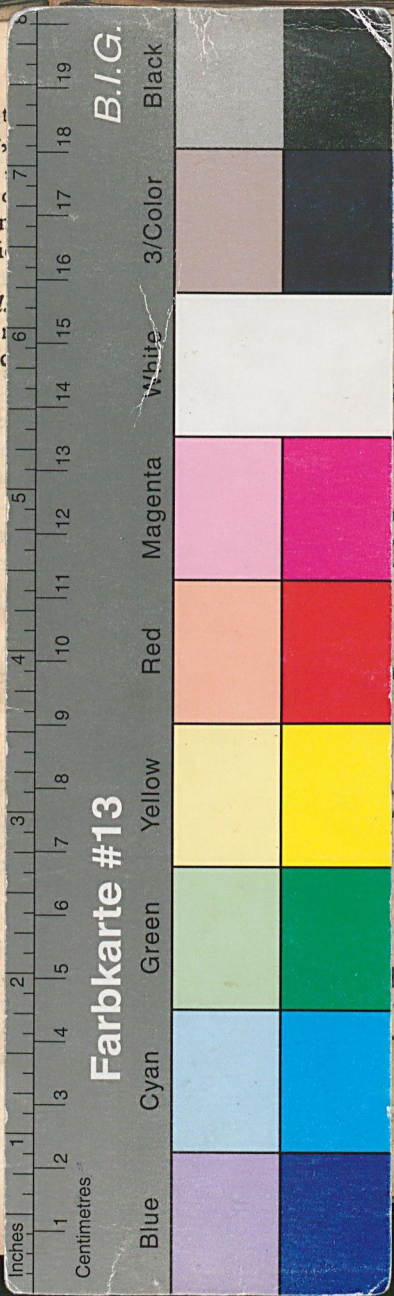
005 132 649

107

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

UTATIO JURIDICA

De
P T I I S,

Quam
D. O. M. A.

*nobilissimo & Amplissimo Jcto-
rum ordine approbante*

PRÆSIDE
excellētissimo & Consultissimo

LE IMLIN V. J. D. HEIL-

Præcept. fautore & promot.
suo magno.

utilandam proponit in almâ Salana

EZ A à patre cognom. Friedlieb Weis-
ninger. Saxo.

suo Jctorum Collegio.

Addicm 28. Martii.

J E N A E
DUE WEIDNERIANÆ.

M D C C C X X I X.

1629, 1
9/

113